

Vera Blažević

MARKO SAMARDŽIJA, *HRVATSKI JEZIK, PRAVOPIS I JEZIČNA POLITIKA U NDH*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2008.

Knjiga Marka Samardžije *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u NDH* velik je doprinos nedovoljno istraženom razdoblju hrvatske jezične povijesti – od 10. travnja 1941. do početka svibnja 1945. godine. Riječ je o *onim četirima godinama* Nezavisne Države Hrvatske o kojima je sve do devedesetih godina prošloga stoljeća vladala svojevrsna urota šutnje ili su se iznosile proizvoljne i neutemeljne ocjene. Tomu u prilog govori i podatak „da za četiri i pol desetljeća druge zajedničke države nikada i nigdje nije bio, jer nije smio biti, u cijelosti objavljen nijedan društveno diferentan tekst o hrvatskome jeziku i njegovu pravopisu nastao u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, tj. između 10. travnja 1941. i početka svibnja 1945.“ (Samardžija, 2008: 12).

Knjiga je izrađena u okviru znanstvenoistraživačkoga projekta *Povijest i standardizacija hrvatskoga jezika u 20. i 21. stoljeću*. Broji 580 stranica na kojima autor u središte postavlja niz pitanja i problema iz pravopisa, jezičnog purizma i zakonodavstva te donosi pretiske originalnih tekstova jezikoslovaca, književnika, novinara i političara u NDH.

Rezultat su autorova dugogodišnjeg istraživanja i dvije ranije objavljene knjige o jeziku u NDH: *Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993. i *Jezični purizam u NDH*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993. Knjiga *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u NDH* nastavak je dviju spomenutih knjiga i kruna autorova istraživačkog rada koji je u vrijeme Domovinskoga rata bio otežan, a većina potrebne građe iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice nedostupna iz sigurnosnih razloga.

Šest je velikih poglavlja knjige. Prvo poglavlje *Hrvatski jezik i pravopis od kraja XIX. stoljeća do godine 1941.* donosi pregled sociolingvističkoga stanja vremena koje je prethodilo osnivanju Nezavisne Države Hrvatske te bitno utjecalo na događaje u njoj. U jezikoslovlju je počeo slabjeti dotada dominantan utjecaj trećega naraštaja hrvatskih vukovaca, predvođenih To-

mom Maretićem, dok se, istovremeno, počeo isticati nov, nacionalno svjestan i obrazovan, naraštaj hrvatskih jezikoslovaca strukturalista.

Drugo poglavlje *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* prikazuje osnovne značajke jezične politike u tadašnjoj državi. Autor piše o stanju u hrvatskom jeziku na početku četrdesetih godina prošloga stoljeća, jezičnom zakonodavstvu, pravopisnoj problematici i jezičnom purizmu. Posebno su zanimljivi dijelovi o zaboravljenim kroatističkim djelima te promjenama u nazivlju, antroponimiji (*promjena židovskih prezimena*) i imenima naseljenih mjesta (*Srijemska Mitrovica u Hrvatska Mitrovica, Vinkovačko Novo Selo u Neudorf*).

Treće veliko poglavlje ove knjige najviše pozornosti pridaje onodobnom jezičnom zakonodavstvu, a zove se *Zakonske odredbe, provedbene naredbe, ministarske naredbe i okružnice o hrvatskom jeziku i pravopisu*. Autor daje pregled zakonskih odredaba, provedbenih i ministarskih naredaba te uredba i odluka kojima su regulirane jezična i pravopisna praksa u službenoj i javnoj komunikaciji te u školstvu.

Članci o *hrvatskome jeziku, pravopisu i jezičnoj politici* naziv je četvrtoga poglavlja u koje su uvršteni dokumentirani i/ili ilustrirani članci i govori najpoznatijih jezikoslovaca, književnika, političara i novinara u NDH. Neki od njih su: Petar Guberina, Kruno Krstić, Franjo Cipra, Blaž Jurišić, A. B. Klaić, Josip Jedvaj, Pavao Tijan i dr.

Peto poglavlje zove se *Pretisci*. Riječ je o tri pretiska: pretisak *Izpravka* koji se odlukom Ministarstva nastave iz prosinca 1941. imao priložiti svakom primjerku *banovinskog* (petog) izdanja (Zagreb, 1940.) *Gramatike hrvatskoga ili srpskoga jezika* Josipa Florschütza, zatim pretisak knjižice *Razlika između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika* (Zagreb, 1942.) koju je objavilo Ministarstvo hrvatskoga domobranstva i pretisak brošure *Za pravilnost i čistoću hrvatskoga jezika* koju je Glavno ravnateljstvo za promičbu objavilo u proljeće 1945. godine.

Posljednje poglavlje zove se *Jezični savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik / Ureda za hrvatski jezik*. Autor je u ovo poglavlje uvrstio popis službenih jezičnih savjeta HDUJ-a (UHJ-a) dopunjen dvama savjetima naknadno pronađenima u osječkom *Hrvatskom listu*.

Slijedi primjer jezičnoga savjeta:

(7) *BRZOJAV I BRZOJAVKA*. Brzjav je telegraf, t.j. tehnički uređaj, a i ustanova za brzjavljanje (telegrafiranje); brzjavka je telegram ili depeša, t.j. brzjavna vijest. To treba razlikovati i ne valja govoriti i pisati: *predao sam na pošti brzjav*; *stigao je brzjav iz Berlina*, nego treba: *predao sam brzjavku*, *stigla je brzjavka*.

Na kraju knjige nalazi se napomena u vezi s literaturom o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, bibliografska napomena, kazalo imena i bilješka o autoru.